

и са досељеницима из Немачке и Америке доприносе да се измени патријархални карактер обичаја који су уздрмани аустријском окупацијом. —

Б.) *Миша Косић, Српска Насеља у Русији: Нова Србија и Славеносрбија.* — Историја српских насељавања по Украјини у 18. веку. Почине са образовањем једног српског хусарског пука на руско-турској граници (1723—24), наставља се за владе царице Ане, и утврђује се од 1749. год. када је руски командант Вишњевски, рођен у Вишњици код Београда, формирао у Токају, и амбасадор Бестужев је отклонио све тешкоће које су произиласиле од њене акције. У ово доба српски војници војне границе са Мориша и Тисе, која је укинута 1750. год., требали су прихватити *status provincialis* или да се иселе у Банат. Командант Јован Хорват из Петроварадина, ставља се на чело незадовољника и, од 1751—52, насељава око 2000 граничарских породица у троуглу између Буга, Суњиха и Дњепра, око Св. Јелисавете и Новомиргорода. Овим досељеницима је око 1757. год. придружено 150 Црногораца са Радонићем и Пламенцом, и 1000 Срба који су дошли из Турске. 1752. год. два Хорватова противника, Јован Шевић и Рајко Прерадовић, населили су око 800 породица српских граничара између Дњепра и Донеца, од Бахмута до Лугана. Тако је основана Нова Србија, западно од Дњепра и Славосербија на истоку. 1759. год. руско-турску границу бранили су поред пукова српских хусара и два пука под именима македонски и бугарски, којима су командовали српски официри. Канцелар Кауниц био је противан угарској политици асимилације и због тога, као и због непријатељског држања митрополита Ненадовића, стало је са насељавањем Срба из Војводине у Украјину. Са своје стране, 1764, Катарина II која је трошила годишње 700.000 рубаља за насељавање Срба, ове је придодала новоросијској и јакатеринославској губернији. Опустошена од Украјинаца, српска насеља су почела да опадају. У њима је у 1862. г. било 1000 Срба који су знали за своје порекло, али већ 1906. г. није било ни једног. На насељавања у 18. веку данас нас подсећа само топонимија.

Из „Bibliographie Géographique“ за 1923. год,
превео Б. Дробњаковић).

И. Шатењо.

Претходни резултати пописа становништва у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца 31. јануара 1921 године. — (Сарајево, Државна Штампарија, 1924. — XXXIII + 254 стр. са 11 карата изван текста.

У уводу су изнесени општи резултати о територији државној, становништву по покрајинама, насталим променама услед ратова, густини, вероисповестима, народностима, броју кућа и домаћинства, величини општина, и о варошима са више од 20.000 становника.

Према подацима у моме ранијем извештају и у табели I претходних резултата, разлика је само у томе што су овде Хрватској и Славонији придодати Међумурје са Крком и општином Кастав, те је цела површина те административне јединке 43.822 км², број присутних становника 2,739.593, густина 62,5 на 1 км², а мушких је 48,7‰ према 51,3‰ женских.¹

Од општих резултата могу се споменути и ови. У целој држави било је на дан пописа 6.575 општина са 27.306 насељених места,

¹ У прошлом је извештају за Међумурје и Крк са општином Кастав погрешком унесен број домаћинства место броја присутних становника, којих је у Међумурју било 96.945, а на Крку са општ. Кастав 28.710. Густина и све остало је тачно (Гласник Геогр. Друштва, св. 7. и 8., стр. 346).

2,122.353 дома и 2,356.138 домаћинстава. По овим чињеницама излази да, просечно, у свакој општини има око 1830 становника, у сваком насељеном месту 440, у сваком дому 5 до 6, а у сваком домаћинству 5 становника. Даље, да једну општину сачињавају око четири насељена места и да у целој држави има 233.785 домаћинстава више од домова, тј. да тек једна десетина свих породица нема своје куће. По покрајинама су ови односи оваки:

ПОКРАЈИНА	Б р о ј				Размера између броја насеља и општина	Просечан број становника у			
	ОПШТИНА	НАСЕЉЕНИХ МЕСТА	ДОМОВА	ДОМАЋИНСТАВА		ЈЕДНОЈ ОПШТИНИ	ЈЕДНОМ НАСЕЉУ	ДЕСЕТ ДОМОВА	ДЕСЕТ ДОМАЋИНСТАВА
Србија	2.145	6.959	707.005	755.892	3:2	1.925	593	58	55
Северна Србија	1.537	3.402	457.142	489.342	2:2	1.727	780	58	54
Јужна Србија	608	3.557	249.863	266.550	5:8	2.425	415	59	55
Црна Гора	98	794	39.883	41.418	8:1	2.040	252	50	48
Војводина	327	327	261.837	329.900	1:0	4.220	4.220	53	42
Хрватска и Славонија, Међумурје, Крк и Кастав	612	7.544	487.571	556.440	12:3	4.476	363	56	49
Босна и Херцеговина	2.228	5.642	322.973	336.295	2:5	848	335	59	56
Словенија и Прекмурје	1.077	5.165	186.179	215.761	4:8	981	205	57	49
Далмација	88	875	116.905	120.432	9:9	7.062	710	53	52

И ако је прорачунат број становника за једну општину или насеље у овој табели идеалан, ипак су добијене вредности веома важне са антропогеографског становишта. Јер, није пука случајност што на пр. у насељима Хрватске и Славоније има просечно много мање становника но у Војводини, што су насеља Словеније и Црне Горе веома мала према просечном насељу Далмације, Северне Србије или Војводине, или што је у Војводини и Словенији онолико велика разлика између броја становника у десет породица и у десет домова према врло незнатној разлици у Далмацији, Црној Гори, Босни и Херцеговини.

Важни су закључци добијени поређењем садашњег пописа становништва са оним од 1910 год. По њима се показало да је, због минулих ратова, становништво према пређашњем смањено за више од 600.000. Највећа је смањен његов број у Црној Гори (за 16·2%) и Србији (за 11·8%), а у осталим покрајинама много мање, за 2·2 до 0·2%. Једино Војводина има за 2% више становника, што свакако треба приписати великом досељавању са стране по свршетку рата. Али, код овог минуса није узет у обзир други важан фактор, тј. нормалан прираштај становника рађањем. У предратној Србији тај прираштај је био око 1·7% годишње, па би по њему требало да се за последњих десет година број становништва повећао за 495.000, међутим је по попису од 1921 год. за 316.000 мање, што одговара стварном губитку од 811.000 само за Србију. Кад би се исто прорачунало и за остале покрајине видело би се слично. Карактеристично је и поређење промене код броја мушких и женских, о чему нема података за Јужну Србију, Црну Гору и непописани део Далмације. Код мушких је, у односу према 1910 год., број највећа смањен у Србији, за 17·3%, а у осталим покрајинама много мање: у Босни и Херцеговини за 6·1%, у Далмацији за 2·2%, у Словенији са Прекмурјем за 1·7%, у Хрватској и Славонији са Међумурјем, Крком и Каставом тек за 0·6%, а у Војводини се број мушких

повећао за 0·3⁰/₀. Код женских су односи сасвим друкчији, јер их је у целој држави, по попису од 1921 год., било просечно за 1·4⁰/₀ више но 1910. У Војводини се број женских повећао за 3·8⁰/₀, у Босни и Херцеговини за 2·3⁰/₀, у Словенији за 0·3⁰/₀, у Хрватској и Славонији за 0·2⁰/₀, док се у Србији и њихов број смањило за 4⁰/₀, а у Далмацији је женских тек нешто мање но у 1910 год. Ретко је кад запажена толика промена као што је код женских у Србији, јер се њихов релативан број, у односу према мушкима, повећао од 936·6 у 1910 до 1087·7 у 1921 год., т.ј за 151·1 на сваких 1000 мушких, ма да их је апсолутно последњег пописа било знатно мање (за 55980) но десет година раније.

Густина становништва такође је мања, за целу државу за 2·4 на 1 км², али је опет највећа смањена у Северној (6·4) и Јужној Србији (4·8), и у Црној Гори (4·0). У осталим крајевима државе мањак густине је мањи од 1⁰/₀, само је у Војводини густина становништва повећана за 1·4 на км².

Даља ће се пажња обратити становништву по срезовима. Одговарајући просечној густини становништва у држави (48·3), у највећем броју срезова је густина између 40 до 60 на 1 км², што се види из приложене таблице:

ПОКРАЈИНА	∧ 100	∨ 100-80	∨ 80-60	∨ 60-40	∨ 40-20	∨ < 20
Северна Србија	5	5	21	29	21	2
Јужна Србија			3	16	25	15
Црна Гора			1	3	8	10
Војводина	2	3	12	10	1	
Хрватска и Славонија, Међумурје, Крк и Кастав	13	6	16	27	13	
Босна и Херцеговина			5	15	26	5
Словенија и Прекмурје	1	5	3	6	5	
Далмација			4	8	2	
Цела држава	21	19	65	114	101	32

Као што се из таблице види, у 114 срезова је густина становништва 40 до 60, а у 101 је 20 до 40, али се по покрајинама ови односи мењају. У Северној Србији, Хрватској и Славонији, Словенији и Далмацији највише срезова има густину од 60 до 40, у Јужној Србији, Босни и Херцеговини од 40 до 20, у Црној Гори мању густину од 20, а само у Војводини највећи број срезова има густину од 80 до 60.

Апсолутно је најгушће насељено хрватско Загорје, где је у појединим срезовима Вараждинске жупаније густина оволика: Преграда 158·0, Крапина 137·1, Иванец 136·8, Прелог 135·1. Врло су густо насељени и срезови Загребачки 147·8 и Осечки 123·8, а у Србији су најнастањенији срезови Орашки, са густином од 126·0, и Јасенички 116·2, у Смедеревском округу, и Крагујевачки, где је густина 111·8. У супротности са овима најређе је становништво у неким срезовима Црне Горе: Матешеве 8·9, Горанско 9·3, Шавник 11·1, Колашин 12·9, срезовима Јужне Србије: Рожајски 12·2, Поречки (округ Тетовски) 12·3, Мориховски 12·5. У Србији су најмање настањени срез Поречки (округ Крајински) 12·9 и Косанички 16·3, а у Босни и Херцеговини срезови Гламоч 13·3, Кладањ 15·3, Невесиње 18·7, Фоча 18·8 и Гацко 18·9. У таблици I. изнесени су подаци о броју, густини и вероисповести становништва за све срезове у држави, којих је по последњем попису 352.

Таблица I. — Број и густина становништва у срезовима и број становништва по вероисповести

СРЕЗОВИ	Површина у км ²	Број присутних становника	Густина	Мушких	Православних	Римо-католичких	Грчко-катол.	Евангеличких	Муслиманских	Израелитских	Других и без конфесије
Београдски округ											
Београд град	12	111740	9311·7	61393	95205	9203	133	948	1316	4800	135
Врачарски	360	30650	85·1	14694	30194	408	8	34	5	1	—
Грочански	329	22464	68·3	10523	22425	33	6	—	—	—	—
Колубарски	442	24860	56·2	11768	24847	5	—	—	—	8	—
Космајски	459	33529	73·0	15665	33484	27	—	1	9	8	—
Посавски	435	27440	63·2	12938	27416	19	1	1	1	2	—
Ваљевски											
Ваљевски (са општином Ваљево)	500	33716	67·4	17178	32430	1147	6	28	78	26	1
Колубарски	518	26155	50·5	12239	26151	4	—	—	—	—	1
Подгорски	558	22044	39·5	10304	22017	8	—	—	18	—	—
Посавски	330	22505	68·2	10655	22437	36	1	—	—	31	—
Тамнавски	552	29564	53·6	13532	29528	32	—	4	—	—	—
Врањски											
Босилградски	816	24082	29·5	11861	23210	872	—	—	—	—	—
Власотиначки	866	41395	47·8	19823	41363	21	—	1	10	—	—
Јабланички	981	47516	48·4	22557	44465	1	6	—	3044	—	—
Лесковачки	842	61273	72·8	29894	59620	74	13	15	1384	119	48
Масурички	504	18303	36·3	8629	17478	7	—	1	815	2	—
Пољанички	576	14847	25·8	6999	14649	—	2	—	196	—	—
Пчињски (са општ. Врање)	573	46955	81·9	22470	45670	191	—	4	1065	3	22
Крагујевачки											
Гружански	876	47403	54·1	21943	47397	4	2	—	—	—	—
Јасенички	566	35903	63·4	16956	35872	20	2	—	—	2	7
Крагујевачки (са општ. Крагујевац)	409	45730	111·8	22702	45402	210	4	16	15	77	6
Лепенички	444	36732	82·7	17154	36718	10	—	1	—	1	2
Крајински											
Брзопаланачки	385	16931	44·0	7929	16909	15	6	—	—	1	—
Кључки	694	17361	28·8	7978	17303	48	—	4	3	3	—
Крајински	358	19907	55·6	9254	19901	6	—	—	—	—	—
Неготински (са општ. Неготин)	680	38351	56·4	18433	37898	415	—	7	16	6	9
Поречки	1004	12908	12·9	6022	12890	14	2	—	1	—	1
Крушевачки											
Жупски	399	18534	46·5	8827	18532	1	—	—	1	—	—
Копаонички	487	16562	34·0	7906	16554	8	—	—	—	—	—
Ражањски	462	21768	47·1	10399	21728	—	—	—	40	—	—
Расински (са општ. Крушевац)	868	63466	73·1	30541	63030	186	5	9	221	12	3
Трстенички	494	32646	66·1	15550	32619	18	—	—	8	—	—
Моравски											
Белички	510	39881	78·2	18965	39789	75	—	7	5	3	2
Деспотовачки	460	21078	45·8	10048	21076	1	—	1	—	—	—
Левачки	519	28098	54·1	13105	28097	—	—	—	1	—	—
Параћински (са општ. Туприја)	747	43058	57·6	21083	42625	387	8	9	24	4	1
Ресавски	334	28780	86·2	13400	28742	25	2	2	7	2	—
Темњишки	329	23064	70·1	10899	23006	10	—	—	47	—	1

СРЕЗОВИ	Површина у км ²	Број присутних становника	Густина	Мушких	Православних	Римо-католичких	Грчко-катол.	Евангеличких	Муслиманских	Израелитских	Других и без конфесије
Нишки											
Алексиначки	371	25614	69·0	12502	25256	70	1	15	269	1	2
Бањски	561	25072	44·7	11741	25040	1	—	—	31	—	—
Моравски	328	26585	81·1	12689	26452	5	—	—	126	—	2
Нишки (са општ. Ниш)	832	85775	103·1	44028	81642	1298	26	104	2156	537	12
Сврљишки	466	24899	53·4	12027	24837	45	—	—	17	—	—
Пиротски											
Белопаланачки . . .	553	20326	36·8	9869	19963	1	9	—	349	4	—
Лужички	418	26431	63·1	12908	26369	14	1	1	46	—	—
Нишавски (са општ. Пирот)	1448	62879	43·4	31233	61532	539	1	2	673	132	—
Царибродски	584	22024	37·7	11265	21803	80	—	—	134	6	1
Подрински											
Азбуковачки	448	19563	43·7	9152	19446	17	—	—	100	—	—
Јадрански	663	31861	48·1	15016	31398	40	—	1	419	3	—
Мачвански	836	50013	59·8	23036	46946	38	2	12	12	—	3
Посаво-тамнавски	616	28424	46·1	13335	28408	6	3	1	1	5	—
Поцерски (са општ. Шабац)	441	33300	75·5	16021	32502	272	10	16	437	62	1
Рајевски	547	19197	35·1	9097	18539	9	—	—	649	—	—
Пожаревачки											
Голубачки	365	14442	39·6	6660	14439	1	—	—	2	—	—
Звишки	827	19675	23·8	9056	19671	4	—	—	—	—	—
Млавски	661	46070	69·7	21154	46064	5	—	—	—	—	1
Моравски	394	29995	76·2	13953	29989	5	—	—	1	—	—
Пожаревачки (са општ. Пожаревац)	539	55583	103·1	26291	55176	258	4	23	106	16	—
Рамски	427	31609	74·0	14465	31593	12	—	3	1	—	—
Хомољски	944	20521	21·7	9383	20518	2	1	—	—	—	—
Руднички											
Качерски	408	18476	45·3	8609	18474	1	1	—	—	—	—
Љубићки	478	30808	64·5	14372	30781	26	—	1	—	—	—
Таковски (са општ. Г. Милановац) . . .	683	26810	39·3	12746	26773	36	1	—	—	—	—
Смедеревски											
Јасенички	439	51032	116·2	24175	50507	398	4	10	110	1	2
Орашки	294	37031	126·0	17277	37024	5	—	1	1	—	—
Подунавски (са општ. Смедерево)	544	40155	73·8	18975	39855	159	3	24	35	76	3
Тимочки											
Бољевачки	1207	32044	28·2	15098	31925	97	3	4	13	2	—
Заглавски	728	36253	49·8	17333	36052	149	—	19	30	—	3
Зајечарски (са општ. Зајечар)	1086	50433	46·4	24946	49186	1148	3	11	57	1	27
Тимочки	301	16318	54·2	7548	16313	—	—	—	4	1	—
Топлички											
Добрички	683	35106	51·4	16826	34251	28	15	—	810	—	2
Косанички	1307	21357	16·3	10192	21346	—	—	—	11	—	—
Прокупачки (са општ. Прокупље)	849	51268	60·4	24375	50780	21	—	32	415	20	—
Ужички											
Ариљски	528	12806	24·3	6011	12799	1	—	—	6	—	—
Златиборски	829	21164	25·5	10095	21099	38	—	4	23	—	—

СРЕЗОВИ	Површина у км ²	Број присутних становника	Густина	Мушких	Православних	Римо-католичких	Грчко-катол.	Евангеличких	Муслиманских	Израелитских	Других и без конфесије
Пожешки	435	22495	51·7	10695	22486	3	—	1	3	2	—
Рачански	672	22089	32·9	10489	22012	2	4	—	69	—	2
Ужички (са општ. Ужице)	485	26936	55·5	12990	26804	109	4	5	13	1	—
Црногорски	339	13552	39·9	6256	13552	—	—	—	—	—	—
Чачански											
Драгачевски	661	29759	45·0	13946	29758	1	—	—	—	—	—
Жички	795	26910	33·7	13086	26770	117	—	1	19	3	—
Моравички	1051	21244	20·1	10084	21210	—	—	1	33	—	—
Студенички	1022	23547	23·0	11127	23538	2	—	—	7	—	—
Трнавски (са општ. Чачак)	269	20428	76·5	9819	20334	62	1	6	5	10	—
Берански											
Берански (са општ. Беране)	227	9981	44·0	5276	8785	67	—	—	1128	1	—
Будимски	157	6546	41·7	3297	5795	—	—	—	751	—	—
Рожајски	603	7333	12·2	3799	413	3	—	—	6917	—	—
Бијелопољски											
Бијелопољски (са општ. Биј. Поље)	585	15663	26·8	7857	8814	18	—	—	6831	—	—
Лозански	630	10502	16·7	5225	3414	1	—	—	7088	—	—
Битољски											
Битољски (са општ. Битољ)	918	55370	60·3	27475	39909	170	38	41	12532	2679	1
Кичевски	952	21815	29·5	13303	14368	—	—	—	13747	—	—
Крушевски	729	20636	28·3	10158	19283	—	—	—	1353	—	—
Мориховски	876	10972	12·5	5649	9217	—	—	—	1754	1	—
Преспански	814	18637	22·9	9136	14574	5	—	4	4054	—	—
Прилепски	1514	45865	30·3	23196	37575	154	3	26	8104	2	1
Брегалнички											
Кочански	1312	25761	19·6	12656	18806	2	—	6	6947	—	—
Малешки	652	12087	18·5	6047	11271	5	—	—	811	—	—
Овчепољски	893	18118	20·3	9057	11872	1	—	—	6245	—	—
Радовишки	998	16643	16·7	7991	8759	—	—	117	7767	—	—
Царево селски	622	14023	22·5	6973	9923	8	—	—	4092	—	—
Штипски (са општ. Штип)	479	17828	37·2	9147	10858	90	2	17	6374	486	1
Звечански											
Вучитрнски	703	24594	35·0	12409	4680	73	—	—	19841	—	—
Дренички	487	19468	40·0	9719	1575	29	—	—	17864	—	—
Митровички (са општ. Митровица)	620	26308	42·3	13574	13259	387	1	3	12561	94	3
Косовски											
Ѓњилански	1610	71112	44·2	35199	21138	1592	5	—	48377	—	—
Грачанички (са општ. Приштина)	994	43210	43·5	21707	12831	1913	—	5	28147	313	1
Лабски	814	26216	32·2	13019	963	1	1	—	25251	—	—
Неродимски	628	30544	48·6	14863	7938	191	2	12	22401	—	—
Кумановски											
Жеглиговски (са општ. Куманово)	1364	53158	39·0	26811	37310	2	—	—	15828	—	—
Кратовски	401	19731	49·2	9878	19125	35	2	20	543	—	6
Кривопааланачки	1002	36579	36·5	17814	35867	4	—	2	706	—	—
Прешевски	789	37443	47·5	18495	19767	3	—	—	17673	—	—

СРЕЗОВИ	Површина у км ²	Број присутних становника	Густина	Мушких	Православних	Римо-католичких	Грчко-катол.	Евангеличких	Муслиманских	Израелитских	Других и без конфесије
Метохијски											
Баковички	708	31382	44.3	16304	988	4780	10	—	25604	—	—
Источки	587	20209	34.4	10117	5690	1296	—	—	13223	—	—
Пеџски (са општ. Пеџ)	702	37110	52.9	19247	8579	1965	—	11	26554	—	1
Охридски											
Горњо-дебарски	536	14854	27.7	7420	5747	86	1	2	9011	7	—
Охридски (са општ. Охрид)	960	29120	30.3	14504	24435	121	3	14	4542	4	1
Струшки	460	25205	54.8	12222	14528	176	—	12	10488	—	1
Пљеваљски											
Бољанићки	605	9360	15.5	4665	5828	—	—	—	3532	—	—
Пљеваљски (са општ. Пљевља)	688	17415	25.3	9095	11744	133	1	—	5535	2	—
Призренски											
Горски	428	12892	30.1	5506	682	—	—	—	12210	—	—
Подгорски	324	13360	41.2	6512	1902	92	—	—	11366	—	—
Подрински	782	29589	37.8	14703	2842	488	—	—	26250	1	8
Хашки	172	7372	42.9	3803	2	993	—	—	6377	—	—
Шар Планински (са градом Призрен)	510	33560	65.8	16555	10910	1524	5	20	21101	—	—
Пријепољски											
Милешевски (са општ. Пријепоље)	632	18950	30.0	9422	8238	22	—	4	10686	—	—
Ново Варошки	448	9775	21.8	4865	8037	—	—	—	1738	—	—
Прибојски	680	13564	19.9	6523	8529	3	—	—	5032	—	—
Рашки											
Дежевски (са општ. Нови Пазар)	1244	37176	29.9	18502	18793	23	1	1	18146	212	—
Сијенички	763	22530	29.5	11338	9024	24	—	—	13464	18	—
Штавички	821	12839	15.6	6485	1518	1	—	—	11320	—	—
Скопски											
Велешки	1415	43336	30.6	21918	27957	19	—	5	15352	3	—
Качанички	282	10733	38.1	5398	244	2	—	—	10487	—	—
Скопски (са градом Скопље)	1778	92136	51.8	47088	49145	970	46	59	40012	1886	18
Тетовски											
Галички	628	11291	18.0	4673	6079	32	—	—	5180	—	—
Гор.-Полошки (са општ. Тетово)	596	43504	73.0	20991	15858	102	—	2	27531	—	11
Доњо-Полошки	1078	46451	43.1	22024	13408	—	—	—	33031	—	12
Поречки	1307	16083	12.3	7814	11612	—	—	—	4471	—	—
Тиквешки											
Дојрански	539	8664	16.1	4199	4553	10	—	—	4101	—	—
Бевђелијски	637	11323	17.8	5754	10986	33	—	—	298	6	—
Кавадарски (са општ. Кавадар)	1284	25151	18.8	13005	17596	6	—	2	7539	3	5
Неготински	834	14831	17.8	7526	4945	39	—	—	9843	—	4
Струмички	916	32352	35.3	16246	25384	6	573	499	5843	1	46
Ардријевица											
Андријевица (са општ. Андријевица)	193	6277	32.5	3068	6232	11	—	—	33	—	1
Краље	176	6009	34.1	2962	6007	—	—	—	2	—	—
Матешево	232	2070	8.9	1034	2070	—	—	—	—	—	—
Плав-Гусиње	674	10310	15.3	5363	3889	516	—	—	5905	—	—

СРЕЗОВИ	Површина у км ²	Број присутних становника	Густина	Мушких	Православних	Римо-католичких	Грчко-катол.	Евангеличких	Муслиманских	Израелитских	Других и без конфесије
Бар											
Бар (са општ. Бар)	187	8087	43.2	4313	2913	1115	12	4	4036	7	—
Бојана	69	3762	54.5	1975	148	352	—	—	3262	—	—
Крајина	145	4250	29.3	7009	149	962	—	—	3139	—	—
Улцињ	125	4913	39.3	2371	1560	1207	—	—	2146	—	—
Црмница	333	7507	22.5	3392	7466	16	—	10	15	—	—
Колашин											
Колашин (са општ. Колашин)	603	7752	12.9	4044	7577	24	—	1	150	—	—
Ровца Морача	420	7149	17.0	3513	7149	—	—	—	—	—	—
Никшић											
Велимље	953	12577	13.2	6028	12577	—	—	—	—	—	—
Горанско	1010	9376	9.3	4604	9376	—	—	—	—	—	—
Никшић (са општ. Никшић)	790	17909	22.7	8984	17430	270	4	—	205	—	—
Шавник	971	10730	11.1	5295	10730	—	—	—	—	—	—
Подгорица											
Биоче	500	9111	18.2	4503	7795	1251	—	—	65	—	—
Данилов Град	541	12532	23.2	6118	12456	10	—	21	45	—	—
Подгорица (са општ. Подгорица)	311	23419	75.3	12044	21197	299	3	1	1913	6	—
Тузи	292	4307	14.8	2156	583	2081	—	—	1643	—	—
Цетиње											
Цетиње (са општ. Цетиње)	252	11530	45.8	5931	10897	332	1	5	278	3	14
Црнојевића Ријека	308	10961	35.6	5351	10878	61	2	—	19	1	—
Чево	583	9319	16.0	4564	9319	—	—	—	—	—	—
Банат											
Алибунарски	526	2795	53.1	13496	25512	996	8	954	—	43	442
Белоцрквански (са град. Бела Црква)	759	43889	57.8	21332	31287	11578	48	371	58	161	386
Велико-Бечкеречки (са градом)	1161	81054	69.8	39700	35292	39451	174	4270	210	1396	261
Велико-Кикиндски (са градом)	818	55600	68.0	27530	31361	22611	79	283	303	666	297
Вршачки (са градом Вршац)	675	51489	76.3	25022	26656	22375	877	815	52	573	141
Жомбољски	520	38041	73.1	19630	4529	33057	101	178	10	155	11
Вел. Гајски	453	18689	41.3	9268	6581	10213	41	1695	35	76	88
Ковачички	921	46031	50.0	22432	28589	2710	45	9412	1	267	4977
Ковински	798	33706	42.2	16387	21406	8942	52	2763	1	52	490
Панчевачки (са градом Панчево)	1024	66348	64.8	31980	33912	21242	55	9323	38	624	654
Српско-Итебејски	450	21522	47.8	10609	8847	10229	32	2240	9	36	129
Турско-Бечејски	812	48412	59.6	23731	34023	13759	19	115	11	244	241
Турско-Кањински	655	37780	57.7	18553	15666	20468	217	909	7	337	176
Ченејски	204	12054	59.1	5945	5309	6687	6	20	—	32	—
Бачка-Барања											
Апатински	580	46235	79.7	22489	5871	39892	46	84	—	251	91
Батински	372	20466	55.0	9802	1892	16398	23	1787	—	76	290
Дарђански	842	28953	34.4	13995	4910	18746	33	4813	—	291	160
Жабалски	440	30073	68.3	14645	20978	5943	1735	851	—	202	364
Кулски	519	50645	89.0	24394	5132	13042	8820	19109	8	478	4056
Новосадски (са градом Нови Сад)	812	93750	113.8	45590	20617	31250	465	31081	430	2936	971

СРЕЗОВИ	Површина у км ²	Број присутних становника	Густина	Мушких	Православних	Римо-католичких	Грчко-катол.	Евангеличких	Муслиманских	Израелитских	Других и без конфесије
Оџачки	708	48351	68.3	23322	6116	35124	279	6503	7	164	158
Паланачки	553	41192	74.5	19835	12127	23167	41	5311	—	407	139
Сенџански (са градом Сента и Стара Кањижа	1082	98129	90.7	48760	10966	84461	43	241	68	2163	181
Сомборски (са градом Сомбор)	1239	95431	77.0	46170	18837	69582	95	4798	204	1615	300
Старо-Бечејски	762	56629	74.3	27617	24698	29951	379	710	—	745	146
Тителски	469	29041	61.9	4185	19045	5032	81	4265	1	204	413
Топољски	707	57121	80.8	28198	2508	34206	155	19082	5	742	423
Суботица (као слободан град)	779	101857	130.8	50102	6818	89194	220	1403	242	3881	99
Бјеловар-Крижевачка											
Бјеловар (са градом Бјеловар)	985	69793	70.9	34500	15606	52960	48	477	66	635	1
Гарешница	538	28389	52.8	13612	6077	21134	83	1010	1	51	33
Грубишно Поље	422	22857	54.1	11044	10837	11818	12	115	2	70	3
Бурђевац	609	52506	86.2	25741	827	51523	1	45	3	91	16
Копривница (са градом Копривница)	532	40670	76.4	20046	5113	35041	8	21	22	465	—
Крижевци (са градом Крижевци)	818	58565	71.6	28432	2739	55498	89	28	3	207	1
Кутина	503	24120	48.0	11786	1635	21892	162	356	—	69	6
Чазма	643	34127	53.1	16536	1580	32460	7	15	1	63	1
Вараждински са Међумурјем											
Вараждин (са градом Вараждин)	422	54963	130.2	27206	860	53232	17	61	171	966	10
Златар	393	48075	122.3	23453	49	47988	—	4	1	30	3
Иванец	312	42674	136.8	21233	432	42171	—	7	8	52	4
Клањец	208	27559	132.5	13486	29	27525	—	—	—	5	—
Крапина	230	31526	137.1	15239	17	31410	10	4	—	84	1
Лудбрег	413	35470	85.9	17189	1556	33799	2	7	1	105	—
Нови Мароф	343	33120	96.6	15947	165	32877	3	24	—	51	—
Преграда	200	31594	158.0	15496	24	31539	—	12	—	19	—
Прелог	356	48092	135.1	23614	105	47460	7	410	4	105	1
Чаковец	419	48853	116.6	24354	1022	47047	20	64	52	631	17
Вировитички											
Валпово	366	22352	61.1	10910	660	21331	17	118	4	206	16
Вировитица	666	40323	60.5	19957	4730	34713	33	385	10	400	52
Доњи Михољец	515	23910	46.4	11764	2007	21320	27	314	2	156	84
Ђаково	895	47615	53.0	23314	4733	41824	357	165	76	407	53
Нашице	993	41247	41.5	20628	7214	32081	30	1453	7	401	61
Осијек (са градом Осијек)	525	63995	123.8	32058	11328	42864	142	2577	247	2751	86
Слатина	901	37619	41.8	18897	15558	20976	41	717	5	275	47
Загребачки											
Велика Горица	552	32461	58.8	15429	86	32309	3	4	1	57	1
Вргин Мост	416	26276	63.1	12352	21632	3634	—	5	1	4	—
Глина	589	42098	71.5	19619	27917	14113	2	10	13	41	2
Двор	505	25176	49.9	12031	22206	2960	—	5	1	4	—
Дуго Село	326	20892	64.1	10383	122	20702	—	8	16	43	1
Загреб	351	52207	148.7	25705	394	51676	4	33	16	77	7
Загреб град	66	108338	1641.5	54699	9183	91339	294	882	478	5890	272
Јastreбарско	605	37734	62.4	17746	85	31025	6593	6	1	24	—

СРЕЗОВИ	Површина у км ²	Број присутних становника	Густина	Мушких	Православних	Римо-католичких	Грчко-катол.	Евангеличких	Муслиманских	Израелитских	Других и без конфесије
Карловац (са градом Карловац)	665	54360	81·7	26054	2103	51748	63	35	72	324	6
Костајница	506	28172	55·7	13398	18355	9705	64	3	19	26	—
Петриње	485	36358	75·0	17696	14970	15772	15	9	16	31	1
Писаровина	461	21265	46·1	9641	4547	16679	—	17	—	21	1
Самобор	313	23354	74·6	11376	104	23185	8	25	5	24	3
Св. Иван Зелина	313	31799	101·6	15383	26	31758	—	—	—	15	—
Сисак (са градом Сисак)	691	35554	51·5	17773	1729	33247	15	32	159	367	5
Стубица	327	36980	113·1	17641	109	36811	6	8	—	45	1
Лично-Крбавски											
Бриње	328	17825	54·3	8127	5145	11879	—	—	—	1	—
Госпић	1105	34888	31·5	16281	17127	17738	4	1	12	3	3
Грачац	1016	27353	26·9	13499	19954	7350	7	1	39	2	—
Доњи Лапац	535	16685	31·2	8312	15354	1331	—	—	—	—	—
Кореница	696	22188	31·9	10698	16695	5490	1	2	—	—	—
Отачац	890	35075	39·4	17167	17515	17410	8	4	133	3	2
Перушић	569	19701	34·6	9376	3469	16220	12	—	—	—	—
Сењ (са градом Сењ)	599	13893	23·2	6338	80	13810	—	3	—	—	—
Удбина	473	12817	27·1	6023	9620	3196	—	—	1	—	—
Модрушко-Ријечки (са Крком и Каставом)											
Војнић	696	34857	50·1	16299	25045	9795	2	—	5	10	—
Врбовско	414	16145	39·0	7531	2437	13687	—	1	1	19	—
Делнице	634	20325	32·1	9457	880	19407	9	12	12	1	4
Нови	336	9962	29·6	4420	41	9910	3	8	—	—	—
Огулин	1195	42560	35·6	20300	20551	21941	6	2	—	59	1
Слуњ	847	41945	49·5	20090	22288	19646	1	—	4	6	—
Сушак (са градом Сушак) ¹	358	35008	97·8	16467	945	33734	11	123	12	177	5
Црквеница	115	13311	115·7	6006	328	12948	—	19	—	10	6
Чабар	285	6755	23·7	2691	77	6675	1	2	—	—	—
Крк са Каставом	513	28710	56·0	13522	24	28663	6	4	—	—	13
Пожешки											
Брод (са градом Брод)	967	56737	58·7	28175	5647	47900	1693	608	178	701	10
Дарувар	594	33748	56·8	16283	11131	20240	26	2047	1	276	37
Нова Градишка	935	50684	54·2	24435	12410	37742	173	62	29	266	2
Новска	618	27397	44·3	13198	7334	19296	482	221	3	50	11
Пакрац	724	36606	50·6	17744	18887	16177	56	1168	22	282	14
Пожега (са градом Пожега)	1093	55155	50·5	27629	12353	41250	33	920	185	402	12
Сремски											
Винковци (са градом Винковци)	795	42164	53·0	20743	5480	33079	164	2474	29	820	118
Вуковар (са градом Вуковар)	697	42189	60·5	20602	15246	22684	1726	1967	21	481	64
Жупања	806	32697	40·6	16098	2009	29882	255	369	10	142	30
Земун (са градом Земун)	880	51892	59·0	25887	34831	10890	67	5269	54	629	146
Илок	451	28333	62·8	13868	12237	11424	159	3973	5	304	231
Ириг	373	23876	65·4	11965	17908	5426	20	467	8	14	33
Митровица (са градом Митровица)	658	42926	62·2	21699	32216	9061	798	568	18	170	95

¹ Град Сушак по попису од 1910 г., јер је јануара 1921 г. био под италијанском окупацијом.

СРЕЗОВИ	Површина у км ²	Број присутних становника	Густина	Мушких	Православних	Римо-католичких	Грчко-катол.	Евангеличких	Муслиманских	Израелитских	Других и без конфесије
Рума	800	51646	64.6	25247	26558	24044	68	522	5	348	101
Стара Пазова (са град. Ср. Карловци и Петроварадин	716	58840	82.2	29322	29374	13922	21	14918	159	128	318
Шид	687	32462	47.3	15776	14650	13650	2540	1441	7	78	16
Бања-Лучки											
Бања Лука (са градом Бања Лука)	1662	77655	46.7	40331	46903	19877	573	249	9565	485	3
Бос. Градишка	832	45190	54.3	22758	30887	6724	286	921	6349	22	1
Бос. Дубица	459	27354	59.6	13957	22657	1487	18	354	2806	32	—
Бос. Нови	521	30666	58.9	15559	23568	1733	99	19	5222	25	—
Дервента	1089	71155	65.3	36073	24738	35616	351	545	9550	343	12
Котор-Варош	926	22072	23.8	12054	14161	3985	43	—	3876	4	3
Приједор	804	45245	56.3	23151	26396	4669	807	35	13292	44	2
Прњавор	1192	49893	41.9	25402	28604	10338	6252	832	3827	17	23
Тешањ	1533	54010	35.2	27979	24995	10556	209	276	17788	180	6
Бихаћски											
Бихаћ	555	27152	48.9	13883	11636	3241	5	12	12076	182	—
Бос. Крупа	866	40633	46.9	20650	26714	251	2	5	13657	4	—
Бос. Петровац	1415	40704	28.8	20585	33196	1800	11	32	5647	16	2
Кључ	1084	29602	26.7	15584	19766	1053	9	6	8761	7	—
Сански Мост	1017	37607	37.0	19411	23240	5098	5	4	9194	66	—
Цазин	666	41325	62.0	20954	9181	652	2	—	31480	—	10
Мостарски											
Билећа	811	19106	23.6	9122	15655	107	6	—	3338	—	—
Гацко	722	13667	18.9	6785	8597	74	2	—	4988	6	—
Коњич	1314	27485	20.9	13948	4106	9041	3	18	14310	6	1
Љубиње	582	14422	24.8	6720	8566	3912	1	—	1943	—	—
Љубушки	773	42035	54.4	20366	170	39477	2	—	2375	11	—
Мостар (са градом Мостар)	1923	70097	36.5	34798	11311	43509	22	20	15045	187	3
Невесиње	1211	22643	18.7	10927	16576	909	7	—	5148	3	—
Столац	955	34221	35.8	16376	9106	16227	13	5	8865	5	—
Требиње	848	21654	25.5	10485	15354	677	9	20	5230	9	335
Сарајевски											
Високо	1109	43948	39.6	22734	9249	12904	60	13	21571	150	1
Вишеград	683	21333	31.2	10719	11105	399	3	8	9674	144	—
Рогатица	1462	32113	22.0	16540	15119	535	13	6	16333	57	—
Сарајево (са градом Сарајево)	1922	112632	58.6	59872	42538	24037	176	521	37755	7559	46
Фојница	807	22335	27.7	11600	612	14142	8	—	7535	29	—
Фоча	1890	35583	18.8	17515	12754	147	3	1	22670	8	—
Чајниче	532	19270	36.2	9683	6330	169	8	—	12730	33	—
Травнички											
Бугојно	1681	45767	27.2	23668	14980	16456	18	1	14274	40	3
Варцаг-Вакуф	666	22743	34.1	12026	18244	2196	1	1	2301	—	—
Гламоч	1523	20377	13.3	10475	15935	1299	—	2	3141	—	—
Дувно	946	23032	24.3	11692	1107	20229	—	1	1693	2	—
Жепче	434	15586	35.9	8053	2378	7210	49	168	5592	189	—
Зеница	660	29004	43.9	15651	5298	6930	14	163	16372	227	—
Јајце	941	32423	34.5	17272	15958	8057	8	11	8327	52	10
Ливно	1753	42795	24.4	21738	16673	22870	4	1	3240	7	—
Прозор	613	12449	20.3	6431	46	7955	1	—	4438	9	—
Травник	899	36533	40.6	19093	4242	17064	23	30	14747	422	5

СРЕЗОВИ	Површина у км ²	Број присутних становника	Густина	Мушких	Православних	Римо-католичких	Грчко-катол.	Евангеличких	Муслиманских	Израелитских	Других и без конфесије
Тузлански											
Бијељина	848	58152	68.6	29241	40925	1805	34	1843	13068	400	77
Брчко	928	56997	61.4	28942	18439	22855	51	58	15454	139	1
Власеница	1175	28865	24.6	15017	19154	209	3	6	9443	49	1
Градачац	886	56846	64.2	28923	20441	17988	21	6	18266	124	—
Грачаница	619	31905	51.5	16546	13155	298	15	3	18406	27	1
Зворник	858	47233	55.1	24306	26249	287	7	243	20312	134	1
Кладањ	715	10931	15.3	5709	3390	648	—	1	6631	61	—
Маглај	780	28038	35.9	14556	15153	1894	2	2	10947	11	29
Сребрница	843	27378	32.5	13892	13424	123	2	1	13792	6	30
Тузла (са градом Тузла)	1266	70068	55.3	36492	10172	13995	41	206	45153	495	6
Марибор-Цеље											
Брежице	614	50245	81.8	24042	32	50162	7	30	—	12	2
Коњице	352	20766	59.0	9724	4	20746	1	15	—	—	—
Љутомер	369	32747	88.7	15390	49	32589	1	95	1	9	3
Марибор (са градом Марибор)	1253	127280	101.6	61893	1749	123881	24	1326	177	72	51
Мозирје	509	14061	27.6	6586	3	14057	—	1	—	—	—
Мурска Собота	950	92416	97.3	45096	447	66414	11	24754	142	642	6
Преваље	405	15095	37.3	7433	7	15063	—	24	—	—	1
Птуј (са градом Птуј)	988	85802	86.8	40352	1282	84226	2	158	55	55	24
Словењградец	817	41613	50.9	19967	18	41484	—	104	2	4	1
Цеље (са градом Цеље)	1141	110061	96.5	53210	335	109327	20	272	33	45	29
Љубљана—Н. Место											
Калник	611	38914	63.7	17964	81	38822	4	6	—	1	—
Кочевје	1158	40433	34.9	19032	26	40383	1	23	—	—	—
Крањ	1099	50602	46.0	23045	13	50553	3	27	—	—	6
Кршко	870	53082	61.0	24815	32	52997	44	8	—	1	—
Литија	683	36212	53.0	16976	14	36187	—	10	1	—	—
Логатец	912	25212	27.6	12143	7	25195	—	8	—	1	1
Љубљана	905	66585	73.6	31952	186	66330	12	53	2	—	2
Љубљана град	38	53306	1402.8	26412	2049	50550	27	276	236	97	71
Ново Место	931	45446	48.8	21131	19	45415	8	3	1	—	—
Радовљица	1046	32774	31.3	15606	46	32657	1	60	—	7	3
Чрномelj	546	23812	43.6	10876	228	23249	335	—	—	—	—
Котор--Дубровник--Сплит											
Дубровник	778	38184	49.1	17856	2247	35635	24	27	133	113	5
Имотски	647	41367	63.9	20739	958	40400	9	—	—	—	—
Корчула	537	28356	52.8	12853	35	28310	—	—	—	1	10
Котор	674	36539	54.2	18289	23777	12342	12	22	268	13	5
Макарска	537	27398	51.0	12775	13	27383	—	—	—	2	—
Метковић	384	15710	40.9	7553	504	15183	1	—	5	6	1
Синь	1247	56216	45.1	29280	9607	46 49	10	—	46	4	—
Сплит	1584	108470	68.5	55073	2269	105882	11	15	100	179	14
Супетар	395	19326	48.9	9006	12	19304	6	—	—	4	—
Хвар	413	27050	65.5	12756	39	26999	—	—	—	—	12
Шибеник											
Бенковац	1581	44097	27.9	23056	25433	18664	—	—	—	—	—
Задар (остатак)	1586	66355	41.2	30978	3247	62108	—	—	—	—	—
Книн	1407	54984	39.1	29211	29572	25402	—	—	—	—	10
Шибеник	962	58377	60.7	29767	7837	50446	—	—	—	—	94

По подацима у овој таблици може се закључити да врло ретко насељених срезова нема у Војводини, Хрватској и Славонији, Словенији и Далмацији, а срезова са већом густином од 80 на 1 км² да нема у Јужној Србији, Босни и Херцеговини, Далмацији и Црној Гори.

У погледу вероисповести, искључиво православног становништва има само у Србији, у срезовима: Ужичком, Црногорском (окр. Ужички), Крагујевачком, Таковском, Драгачевском, Качерском, Деспотовачком и Жупском, у Јужној Србији у срезу Беранском, и у Црној Гори у сва четири среза Никшићског округа, у срезу Матешево, Чево, Ровца Морача и Колашин. Искључиво римокатоличког, као и становништва других вероисповести, нема ни у једном срезу. Ипак има доста срезова у Словенији, Далмацији, неколико и у Хрватској, где је преко 99·5% римокатоличког становништва, као што су на пр. срезови: Коњице, Логатец, Мозирје, Ново Место, Сењ, Св. Иван Зелина, Клањец, Маркарска, Супетар, Хвар, Корчула. Највише је муслимана у срезовима Јужне Србије: Качаничком 97·3%, Лабском 96·3%, Горском (окр. Призренски) 94·7%, и Рожајском 94·3%, а протестанског (словачког) становништва у Војводини, у срезовима Нови Сад 44·6%, Кула 37·7%, Топола 33·4%, и у срезу Мурска Собота, где заузима 26·8% целог становништва. Унијата, односно грчко-католичких, нигде нема више од 20%; највише их је у срезовима Јастребарско (жуп. Загребачка) 17·5%, Кула 17·4% и Прњавор 12·5%.

По матерњем је језику становништво најмање измешано у Србији, Јужној Србији, Далмацији, карсном делу Хрватске и у Словенији. У Србији је, са изузетком седам срезова, матерњи језик претежно српски; у 68 срезова преко 95% становништва има као матерњи језик српски, а само у срезу Брзопаланачком, Кључком, Неготинском, Звижду, Хомољском, Бољевачком, Поречком преко половина становништва има румунски матерњи језик, нарочито много у два прва среза, где тим језиком говори 85·3, односно 87·2% становништва. У Јужној Србији су два главна матерња језика српски и арнаутски, али у 28 од 59 срезова говори преко 90% становништва српским језиком, а у 15 срезова је матерњи језик претежно српски. Само је у 12 срезова преко половина становника арнаутског порекла, а највише их је у срезу Хаском 99·6%, Качаничком 97·7%, Ђаковичком 95·9%, Дреничком 91·5% и Лабском 89·7%. У Црној Гори Арнаути знатно превлађују у срезовима: Крајина, Бојана, Тузи и Улцињ.

Код становништва Словеније, Босне и Херцеговине и Далмације матерњи је језик скоро свугде словеначки, српски или хрватски. Али је становништво првих двеју покрајина више измешано Немцима, а треће Италијанима и људима нашег порекла који су Талијанаши. Скоро у свима срезовима Словеније словеначким језиком говори више од 90% становника, са изузетком три среза: Кочевја, где је код 24·3% становништва матерњи језик немачки, Љутомера, где тим језиком говори око 11·0%, и Мурске Соботе, где је 15·6% мађарског порекла. Иначе је у срезовима Марибор, Ново Место, Словењградца и Цеље преко 1000 становника којима је матерњи језик немачки. У Босни је становништво највећма измешано Немцима у срезовима Босанска Градишка, Бијељина, Прњавор, Дервента и Бања Лука, али их нигде нема више од 5·5% целог становништва. У Далмацији италијанским језиком највише говоре у Сплитском, Шибеничком и Хварском срезу, ма да нигде више од 2·2%.

Хрватска и Славонија са Међумурјем много су измешане Немцима и Мађарима, као што је случај и у Војводини, али овде много више

но тамо. Мађара је у првој покрајини нарочито много у срезу Вировитичком, Осјечком, Вуковарском, Румском и Даруварском, где сачињавају 17 до 8% становништва, док немачким језиком много више говоре у срезу Румском, Осјечком, Баковском, Старо Пазовачком и Винковачком, између 31·5 до 16·3% тамошњих становника. У Војводини је шаренило много веће, што сведоче ови примери. У Новосадском је срезу подједнако заступљено становништво српског, словачког, немачког и мађарског матерњег језика, али је Словака и Немаца нешто више од Срба и Мађара. Бечкеречки срез има подједнак број Немаца и Срба, првих више од других, али поред тога преко 10000 Румуна и преко 7500 Мађара. Тих истих народности, у другим размерама, има и у Панчевачком срезу, али је опет подједнако много Немаца и Срба, првих нешто више од других, а Румуна знатно више од Мађара. Ипак има око половина срезова у којима има апсолутну већину становништво српског, немачког, мађарског или румунског матерњег језика. Срба је више од половине у срезовима: Ковачица 53·6%, Велика Кикинда 53·9%, Бела Црква 60·0%, Тител 68·8%, Турски Бечеј 70·0%, Жабаљ 70·5%; Немаца у срезовима: Паланка 56·0%, Кула 56·1%, Оџаци 58·8%; Мађара у срезу: Турска Кањижа 53·0%, Топола 77·7%, Сента 81·7%, а Румуна у Алибунарском срезу 50·1%.

У трећем, и највећем, делу „Претходних резултата пописа становништва“ налази се статистика присутног становништва по општинама, са рубрикама: број домаћинстава, мушких, женских, укупно. Прегледа ради приказано је у приложеној табlici колики је у свакој покрајини број општина са одређеним бројем становништва.

ПОКРАЈИНА	Број општина са становнишвом								
	до 200	201—500	501—1000	1001—2000	2001—5000	5001—10000	10001—20000	20001—50000	преко 50000
Србија	2	34	470	987	601	33	14	3	1
Црна Гора		3	15	43	34	3			
Војводина		8	29	70	155	46	12	6	1
Хрватска и Славонија (са Међумурјем и др.)		1	32	113	268	167	29	1	1
Босна и Херцеговина	281	758	676	394	89	22	7		1
Словенија са Прекмурјем	49	400	341	178	96	10	1	1	1
Далмација		2	7	14	27	21	11	6	
Цела држава	332	1206	1570	1799	1270	302	74	17	5
„ „ у %	5·1	18·3	23·9	27·4	19·3	4·6	1·1	0·3	0·0

Из таблице се види да преко четвртина свих општина у држави има 1001 до 2000 становника, нешто мање од четвртине свих општина 501 до 1000 становника, а нешто мање од петине 2001 до 5000 становника. Али се у појединим покрајинама показују доста велике разлике. Босна и Херцеговина и Словенија одликују се највећим бројем малих општина, са 201 до 1000 становника, од којих на Босну и Херцеговину долази 64·3% свих општина, а на Словенију 68·8%. У супротности са овима Хрватска и Славонија са Међумурјем, Крком и Кастелом, и Далмација имају највећи број општина са 2001 до 10000 становника: прва покрајина 71·1%, друга 54·6%. У Војводини су најчешће нешто мање општине, од 1001 до 5000 становника, којих има 68·8%, као и у

Црној Гори, где их је 78·5%, само што у Војводини релативно највећи број општина има 2001 до 5000 становника, а у Црној Гори 1001 до 2000. Србија има сличне односе са Црном Гором, јер и овде релативно највећи број општина (46·0%) има 1001 до 2000 становника, а скоро три четвртине свих општина имају од 1001 до 5000 становника.

Последњи део ове књиге даје статистику присутног становништва по варошима. Подела становништва у њима изнесена је у табелици 2. У њу су уписани сви градови са више од 8000 становника.

Таблица 2. — Број и густина становништва у градовима и његов број по вероисповести

ВАРОШИ (ГРАДОВИ)	Број кућа	Број домаћинстава	Број присутних становника	Мушких	Православно	Римо-католичко	Грчко-католичко	Евангеличко	Муслиманско	Израелитско	Друго и без конфесија
Београд	7465	27821	111740	61393	95205	9203	133	948	1316	4800	135
Загреб	5756	26225	108338	54699	9183	91339	294	882	478	5890	272
Суботица	15160	23251	101857	50102	6818	89194	220	1403	242	3881	99
Сарајево	7274	14070	66317	35823	16468	19242	160	470	22474	7458	45
Љубљана	2558	10305	53306	26412	2049	50550	27	276	236	97	71
Скопље	6839	8525	41066	21555	22412	947	46	59	15713	1886	3
Нови Сад	3928	8984	39147	19216	14976	14961	399	5628	428	2594	161
Осек	3612	7704	34412	17538	4581	26084	113	675	227	2683	49
Сомбор	4746	7850	31332	15107	13602	15892	39	429	201	1155	14
Сента	5547	7047	30697	15291	3014	26218	6	75	53	1318	13
Марнбор	1371	5528	30641	15972	1525	28039	14	812	151	63	37
Битољ	5009	7136	28418	14080	17572	170	38	41	7917	2679	1
Велики Бечкерек	3516	6488	27511	13530	10753	14081	42	961	210	1328	136
Вршац	4574	7559	26975	12992	10280	15532	46	447	46	567	57
Велика Кикинда	4577	5936	25809	12919	15406	9361	33	174	256	524	55
Ниш	3306	5595	25096	14179	21434	1286	26	96	1705	537	12
Сплит	2429	5095	25042	12372	—	—	—	—	—	—	—
Панчево	2738	5268	19394	9353	9868	6324	23	2492	38	603	46
Прилеп	3493	4325	18532	9382	—	—	—	—	—	—	—
Земун	2414	4355	18524	9429	7499	9638	32	669	48	623	15
Мостар	2920	3705	18176	9717	5102	4835	20	20	8009	187	3
Стара Кањижа	2786	4275	18060	8869	650	17133	24	24	—	163	66
Бања Лука	2603	3670	18001	9617	5324	4718	140	131	7201	484	3
Карловац	1700	3356	16827	8635	1716	14631	56	47	71	300	6
Призрен	3655	3724	16433	8253	4642	832	5	20	10934	—	—
Крагујевац	2482	3864	15664	7683	15337	209	4	16	15	77	6
Тетово	3214	3287	15109	7270	6885	15	—	2	8196	—	11
Пећ	1937	2895	14762	7936	5156	407	—	11	9187	—	1
Приштина	2399	2705	14290	7454	4633	106	—	5	9233	313	—
Велес	2741	3204	14183	7108	—	—	—	—	—	—	—
Тузла ¹	2142	2941	14042	7457	2803	3957	39	202	6566	470	5
Лесковац	2571	2898	13721	6839	—	—	—	—	—	—	—
Вараждин	1406	2983	13645	6953	822	12016	16	58	168	564	1
Куманово	2550	2950	13372	6834	9283	—	—	—	4071	18	—
Сушак (по попису 1910)	—	—	13214	—	—	—	—	—	—	—	—
Ђаковица	2252	2570	12724	6434	—	—	—	—	—	—	—
Шибеник (по поп. 1910)	—	—	12588	—	—	—	—	—	—	—	—
Митровица (Сремска)	1996	2727	11848	6204	5130	5660	644	177	16	143	78
Нови Пазар	2000	2492	11207	5595	1669	23	1	1	9301	212	—
Штип	2196	2461	11191	5863	8017	90	2	17	2578	486	1

¹ Са општинама Лукавац и Симин Хан.

ВАРОШИ (ГРАДОВИ)	Број кућа	Број домаћинстава	Број присутних становника	Мушких	Православно	Римо-католичко	Грчко-католичко	Евангеличко	Муслиманско	Израелитско	Друго и без конфесија
Бијељина	2072	2249	11013	5549							
Пожаревац	1985	2293	10625	5607	10379	120	3	4	103	16	—
Брод	1554	2597	10621	5652	1264	8100	79	350	163	655	10
Гирот	1850	2099	10462	5700	9467	528	1	2	332	132	—
Вуковар	1873	3203	10244	4786	1738	7794	73	175	6	453	5
Винковци	1589	2894	10173	5048	1114	7642	42	594	25	742	14
Митровица (Косовска)	1513	1902	9981	5483	2781	387	1	3	6712	94	3
Ваљево	1080	1803	9768	5861	8485	1144	6	28	78	26	1
Бела Црква	1984	2738	9642	4679	3389	5824	23	204	58	130	14
Охрид	2086	2194	9603	4972	5179	90	3	9	4317	4	1
Шабач	1245	2127	9224	4879	8442	259	10	14	436	62	1
Зајечар	1275	2112	8995	5214	8047	887	1	3	55	1	1
Сисак	1015	1945	8802	4818	1229	7053	9	23	157	329	2
Подгорица	1116	1687	8727	4986	6613	296	3	1	1808	6	—
Дубровник	1220	1754	8239	3946							
Копривница	1385	1893	8096	4047	270	7431	6	9	21	359	—

У целој држави има три града са више од 100.000 становника, три града од 40.000 до 70.000, пет градова од 30.000 до 40.000, шест градова од 20.000 до 30.000, 29 градова од 10.000 до 20.000 и 10 градова од 8.000 до 10.000 становника. Највише је, дакле, градова са 10.000 до 20.000 становништва.

Ако се упореди број домаћинстава, односно породица, са бројем кућа, доћи ће се до закључка да је размера између њих највећа у Словенији (2·51) и Хрватској и Славонији (1·82), а најмања у Јужној Србији (1·19), Босни и Херцеговини (1·26) и Црној Гори (1·35). То значи да у првим областима много мањи број домаћинстава има своје домове него у другима. Онолико мала размера у Јужној Србији, у Босни и Херцеговини свакако је делом последица великог броја муслимана, чије породице живе свака у свом дому. Србија, Далмација и Војводина имају веће размере — 1·42, 1·61 и 1·65 —, и по означеном реду одводе условима у Хрватској и Словенији.

Од интереса је и питање колико становника великих градова станује у једној кући. Под свим истим другим претпоставкама, најрационалнији су животни услови у оним покрајинама где у кућама живи најмање лица. Међутим, за сада нема никаквих података о свима секундарним условима: колико су куће велике, са колико су спратова, са колико просторија, каквим су материјалом грађене, у каквој су географској средини итд., те се ни социолошка питања, која су са тим у вези, не могу за сада решити. По готовим се подацима може рећи само оволико: Најмање су насељене куће у Јужној Србији, Босни и Херцеговини, те за њих вреди оно што је напред споменуто, док је највише настањена кућа у Словенији. Просечно живи у сваких 100 домова у Јужној Србији 556 становника, Босни и Херцеговини 599, Србији 633, Војводини 666, Црној Гори 757, Хрватској и Славонији са Међумурјем, Крком и Каставом 780, у Далмацији 828, а у Словенији 1170. У Јужној Србији су најнастањеније куће у Пећи (7·6) и Косовској Митровици (6·6), у Босни и Херцеговини Зеница (7·1), Бања Лука (6·9), Тузла (6·5) и Мостар (6·2), у Србији Ваљево (9·0), Ниш (7·6),

Шабац (7·4) и Зајечар (7·1), у Војводини Нови Сад (10·0), Велики Бечкерек (7·8) и Панчево (7·1), у Црној Гори Колашин (11·0), Никшић (9·4) и Цетиње (8·1), у Хрватској и Славонији Беловар (10·6), Карловац (9·8), Вараждин (9·7), Осек (9·5), у Далмацији Херцегнови (12·5), Сплит (10·3) и Котор (9·1), док су у Словенији најнастањенији домови у Марибору (22·4), Цељу (20·8) и Птују (13·0).

Код шест највећих градова у држави социјални су услови овакви: У Београду је густина становништва 9311·7¹ на 1 км², на 37 домаћинства долази 10 домова, а у једном дому станује просечно 15 становника. Загреб и Суботица, као даљи највећи градови, имају потпуно другачије услове. У Загребу је, пре свега, густина настањености знатно мања, 1641·5 на км², на 46 породица долази 10 кућа, много више но у Београду, а у једној кући има око 19 особа. Суботица има још мању густину, 130·8, око 15 породица станују у 10 кућа, а у једној кући 7 особа. По тим чињеницама излази да се Суботица не може никако сматрати као велики град у оном смислу као што су Београд и Загреб, него потпуно одговара условима густо насељеног среза. И Сарајево има веома велику густину становништа, јер на површци од квадратног километра живи 5101·3 становника, али у 10 домова станује 19 породица, а у једном дому 9 особа. Најгушће су настањене куће у Љубљани, просечно са 20 особа, осим тога у свакој кући живе четири породице, али се не може рећи колика је густина становништва, јер нема података о површини града, односно градског атара. Исто се тако не зна колику површину заузима Скопље, које по својим друштвеним условима потпуно одводи патријархалном типу: у једном дому живи просечно шест особа, а у десет домова око 12 породица. Поред споменутих градова, врло су густо настањени Марибор, 4377·3 на 1 км², Тузла 780·1, Брод Славонски 505·8, Осек 643·7, Бања Лука 375.

О Јеврејима до сада није ништа споменуто, јер су се настанили по највећим градовима; зато ћу о њима овде написати неколико речи, ради карактеристике. У градовима са више од 20.000 становника живе 807700 Јевреја, т.ј. око 7% целог становништва, али они овде учествују са приближно 60%. Осталих 26600, одн. 40%, распоређени су по осталој територији државе.

Задатак овог приказа је био да изнесе главне резултате последњег пописа, а све остало се јасно види из приложених карата.

П. Вујевић.

Краљевина Срба, Хрватска и Словенаца, „Речник Места“ — 1925 — По званичним подацима Министарства Унутрашњих Дела саставило и издало издавачко предузеће „Народна Просвета“, Београд. 8°.

Књига, знатно велика, има три дела: *Предговор*, I део: *Административна подела Краљевине Срба, Хрватска и Словенаца* и II део: *Регистар свију места*; сви они обухватају XXIV + 596 + 468 = 1088 страна.

Предговор каже оправдани узрок и начин постанка овога Речника. Он нарочито истиче да су у делу најновији подаци добивени пред крај 1924. г. од појединих општина по наређењу Министарства Унутрашњих Дела, које је и прикупило сву ову грађу и саставило речник. Само број домова и становника „потичу из ранијих година“. Остала грађа у Предговору обухвата ове три таблице: 1. Списак жупанијских области; 2. Списак срезова и 3. Списак управних општина и градова.

¹ У „Гласнику Геогр. Друштва“ св. 7. и 8., стр. 345, погрешно је унесено 7311·7.